

Slovenci.

Spisal dr. Vinko Fereri Klun.

Posvečeno velikim posestnikom kranjskim.

(Dalje.)

„Pogledite! mi smo z vami zmirom o Slovencih govorili; jaz sem vam pokazal meje njihovega jezika. Pa veste li, da ni dalje, kakor le za sedem let nazaj, ko je bil pri nas jako hud prepir, kateri je že meje pristojnosti presegel, o tem: imajo li oni pravo imenovati se Slovenci? To je neverjetno, bode eden ali drugi iz mojih ruskih sobratov rekel (tako Klun, ki je 1869. leta nam očital moskovizem), pa je vendar le tako bilo. Pri vseobčej takrat bivšej negotovosti in zmešnjavi pojmov so protivniki slovenskega naroda v svoji protiravnosti do tega došli, da so narodu še hoteli vzeti njegovo večno in častno ime in so ga hoteli prekrstiti s političnimi imeni po deželah, ktere on obseduje. Če bi bili mi tudi to odobrili in se bili imenovali Kranjce, Korošce, Štajarce itd., vendar to početje ne bi bilo v stanu izbrisati in zadušiti zavesti narodne in zatreti imena „Slovenec“, kajti to slavno ime je živelo cela stoletja, in narod ni v stanu njega pozabiti. Je li tedaj čuda, da so razžaljeni Slovenci na ta poskus odgovorili ostro in še celó morebiti nekoliko surovo? Česa pa jim je bilo pričakovati, če še celó samo ime njihovo je postalo predmet psovka in napadkov drugih narodov! Nazadnje smo vendar le mi Slovenci zmagali, in avstrijska vlada je vendar le morala priznati našo zmago, ter je vvedla naše ime v oficijalno rabo. Ta pridobitev pa mnogo pomeni, ako se pomisli, da naši vragi so bili tako predrzni, da so se upali na tak poskus, in sicer kje? — kaj misliti? — no! v glavnem mestu Slovencev, v belej Ljubljani!“

(Potem popisujejo pisatelj nošnjo Slovencev in Slovenk. Na koncu pride v svojem popisu na sledeče podučne opazke.)

„Jako je obžalovati, da ta lepa narodna nošnja začčenja umikovati se čedalje bolj in bolj razširjajočemu se lišpu in strasti za tujo nošnjo. Sicer se to doslé samo v mestih in njih bližnjih okolicah opazi. Tu res večkrat vidiš v nošnji tako zmes slavjanskega s tujim, da se moraš nehoté smejati. Temu nasproti pa dalje od mest opazimo polno vladanje starih, nepopačenih pravov. Mnogi sicer kriče o tej premeni nošnje kakor o napredku civilizacije, a jaz najdem v tem malo tolaživnega, ker z razprostiranjem utančenih (verfeinert) potrebščin narod izgubi svojo odlikajočo posebnost, se navadi v vsem vesti se le po tujem, in zanemari in zaničuje vse domače, kakor da bi bilo to prenavadno in prosto. Če se začne z nošnjo, no potem ta bolezen vse prešine in proniče vse globokeje in globokeje v običaje, v nrave, v jezik, — in nazadnje konča se s tem, da narodna zavest oslabi in se potopi v vodeni kosmopolitizem. Po mojem mnenju je ta videzna civilizacija mnogo bolj nevarna gledé duševnega življenja in samostalnega, zdravega razvitja, kakor vsa druga sredstva k zadušenju narodnosti. In take vrste civilizacija, po ktere izobraženost v tem obstoji, da se vse domače zavrže, tuje pa sprejemlje, je pa tem bolj škodljiva, čem nižja je stopinja občne izobraženosti naroda, ker on še ne umeje delati razločka med tem in unim in z resnično zastarelim in neugodnim vred utegne zavreči tudi najboljše, še celó svojo samostalnost in svojo samosvest. Ali mar civilizacija, to je, duševni napredek, ne drugače mogoča za narod, kakor da uniči svoj samostalni značaj? Če je to res tako, rajše je nočemo, — potem nam ona ni potrebna. Vsaj nas tudi zgodovina uči, da celó veliki narodi, akoravno so dobro tuje od sosedov sprejemali, so vendar to tako primerno predelali svojemu duhu in svojim potrebam, da je vse

tuje v njem zginilo in nedavno sprejeto se je pokazalo tako, kakor da bi bilo davno in narodno nasledstvo. Vsak narod more in je tudi dolžan se razvijati sam iz sebe; tuji elementi naj mu služijo le za izgled, nikdar pa ne sme postati sužen inostranega (tujega). To posebno želim vsem Slavjanom.

„Predstavljeni po meni očrt se razprostira na vse Slovence Kranjske. Če tudi je razlika med njimi, to vendar ni velika. Ona odvisi od klime in svojstva zemlje posamesnih delov, kateri naravno imajo upliv na obraz življenja, a še celó tudi na značaj prebivalcev.“

„Na Notranjskem je narod reven, kakor je tudi rastitelnost Krasa surova, kakor je huda burja, neprijazna, kakor so kamenita tla njegove strani. Kot pravi predstavitelj tega kraja se javlja Čič, kateri je bojé potomec starodavnih Japodov. Nerodovitost zemlje ne daje razviti se poljedelstvu; pomanjkanje vode dela zapreke ustanovitvi fabrik in družih zavodov, zato se narod samo s prevažanjem tovorov iz Trsta pa v Trst živi. Z dodelanjem železne ceste v Trst grozi prebivalcem Notranjskega najžalostnejša bodočnost, in avstrijske vlade sveta dolžnost bode na to stvar posebno pozornost obračati in se o njej osobito brigati, drugače bode revščina tega kraja in popolnoma primanjkanje vsakih sredstev življenja kakor težko breme na ostale kraje kranjske dežele padlo.“

„Gorenec je pošten človek, pravdljiv, hraber, ponosen kakor veličanske, z lesom zaraščene vršine njegovega kraja, trudoljuben, prevdaren in se rad zanimiva z obrtnijstvom in z rokodelstvom. Zunajnost njegova je trda in groba, kakor železo, ktero on obdelava in pošiljava v sosedne kraje. Vsi bolj znameniti ljudje, s kterimi se kranjska dežela ponaša, so iz gorenskega kraja domá. Ljubezen njegova do slavjanske narodnosti in blagostanje je dokaj više kakor v ostalih krajih kranjske dežele. Življenje sredi te prekrasne prirode, sredi tega na duhu in telesu zdravega naroda oživlja, razveseljuje in krepi dušo.“

„Vinodolec Dolenc živi v veseli zadovoljnosti, večkrat še celó lahkomisljeno; on brez skrbi vživa sedanjost in noče misliti na negotovo bodočnost. Dolensko je zibelj najboljših narodnih pesem. Če je vino urodilo, vse se veseli; če ne, — no! je pa treba stradati.“

„V jugo iztočnem kraju dolenske strani živi pa še drugo, po imenu skoro neznano pleme. Ono je močno a surovo; v svojih naravah in običajih predstavlja podobo skoro prvobitnega stanja národa; v ponosni zavesti svoje sile in narodnosti se to pleme čuti svobodno in samostojno; najbolje ima naličnost s Črnogorci. In to so Uskoki.“

(Dal. prih.)

Znanstvene stvari.

Poročilo

o VI. občnem zboru slovenske Matice

v Ljubljani 1. debembra 1870. l.

(Dalje.)

Kdor ima pred očmi knjige, ktere je Matica v prvih petih letih na svetlo spravila, in hoče nepristransko soditi o delavnosti našega zavoda, moral bode priznati, da se je premagavši mnogo ovir, ki so se jej stavile, lepo razcvela in mnogo duševnega sadú obrodila. Toda vsa pretekla leta daleč prekosí letošnje leto ne le ozir društvenega imetka, kateri je, ako letošnjemu računu prištejemo velikodušni dar gosp. Tomanov od 41.132 gold. 18 kr., poskočil na 52.795 gold. 2½ kr., ampak tudi ozir slovstva, kajti morda še ta mesec odbor udom razpošlje naslednja dela: